

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД
«ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені К. Д. УШИНСЬКОГО»

ЛАЙ СЯОЦЯНЬ

УДК 378.064.2:78.071.2

**ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ МІЖОСОБИСТІСНОЇ ТВОРЧОЇ
ВЗАЄМОДІЇ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА
В ПРОЦЕСІ ВОКАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Одеса – 2019

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Державному закладі «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор
Реброва Олена Євгеніївна,
Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»,
професор кафедри музично-інструментальної підготовки.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Падалка Галина Микитівна,
Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова,
професор кафедри педагогіки мистецтва та фортепіанного виконавства;

кандидат педагогічних наук, доцент
Економова Еліна Костянтинівна,
Одеська національна музична академія імені А. В. Нежданової,
доцент кафедри сольного співу.

Захист відбудеться «25» квітня 2019 р. о 9 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.053.01 Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» за адресою: 65029, м. Одеса, вул. Ніщинського, 1.

З дисертацією можна ознайомитись на офіційному сайті у бібліотеці Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» за адресою: 65020, м. Одеса, вул. Старопортофранківська, 36.

Автореферат розіслано «25» березня 2019 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

І. А. Княжева

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Динамічні зміни, що спостерігаються в соціокультурному просторі, впливають на світоглядні позиції людини й осмислення її ролі в суспільстві. Це може супроводжуватися суперечностями між суспільством та особистістю на тлі плюралізму думок і відкритості демократичного простору. Зазначене спонукає до активізації взаємодії та співтворчості людей в їхній професійній сфері, що стає предметом педагогічних пошуків, інновацій і розглядається в контексті культурно-гуманітарної парадигми. Піднесення культури особистості до високих стандартів освіти актуалізує вдосконалення та оновлення змісту та якості й мистецької освіти, зокрема її педагогічної ланки.

Запровадження мистецьких і культуротворчих принципів у теорію і практику освіти України ґрунтується на провідних нормативних державних документах (Закони України «Про освіту» (2017), «Про вищу освіту» (2014); Національна стратегія розвитку освіти в Україні по період до 2021 року (2013), Концепція «Нова українська школа» (2016), Міжнародна «Конвенція про охорону та заохочення розмаїття форм культурного самовираження» (2010 р.). Запити, означені в державних освітніх документах, спрямовують педагогічну діяльність на пошук і розширення можливостей конструктивної взаємодії учасників освітнього процесу на інформаційному, полікультурному й міжособистісному рівнях. Це стає основою для розвитку в особистості якостей і психічних функцій, що уможливають ефективну професійну взаємодію з різними учасниками виробничого, зокрема й педагогічного процесу. Відповідно до вокальної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва актуальним стає така якість, як культура міжособистісної творчої взаємодії.

Аналіз сучасних філософських (М. Бахтін, Є. Бистрицький, Б. Гершунський, І. Зязюн, Л. Чмут, А. Швейцер та ін.), культурологічних (П. Гуревич, М. Каган, І. Сайтарли та ін.), психологічних (О. Асмолов, Г. Балл, О. Бодальов, Л. Божович, Л. Гозман, І. Кон, О. Леонтьєв та ін.) підходів до трактування феномена взаємодії між педагогом і вихованцем; науково-методичних праць з питань встановлення творчих міжособистісних відносин між викладачем і студентами на засадах духовності, гуманізму, толерантності (П. Алексеєв, Г. Андреева, Г. Васянович, І. Зимня, В. Краєвський, В. Кушнірук, М. Лазарєв, О. Олексюк та ін.); концептуальних положень теорії творчості, зокрема досліджень українських і зарубіжних учених про закономірності творчої діяльності (В. Кан-Калік, М. Нікандров, С. Сисоєва); механізмів творчого розвитку майбутнього педагога-музиканта (Л. Василевська-Скупа, Н. Гузій, А. Козир, Г. Падалка, М. Миронова, О. Рудницька, О. Щолокова та ін.) свідчить про увагу науковців до проблеми міжособистісної взаємодії. Учені наголошують на необхідності творчо-партнерської педагогічної підтримки (А. Зайцева, М. Лазарєв), рівності психологічних позицій (І. Коган), взаємодії за законами співтворчості (Е. Економова), що виступають провідними орієнтирами в системі вокально-виконавської та вокально-педагогічної діяльності.

Вокальна діяльність учителя музичного мистецтва і підготовка до неї розглядалися за такими напрямками, як: специфіка вокального виконавства та вокальної педагогіки (Ю. Юцевич), вокально-методична підготовка майбутнього вчителя музичного мистецтва (Л. Василенко), вокально-виконавська надійність (О. Матвеева), виховання естетичного ставлення особистості до вокального мистецтва (В. Бриліна, Н. Можайкіна), формування вокально-звукової культури майбутнього вчителя музики (Т. Ткаченко), вдосконалення вокальної підготовки (Л. Тоцька), інноваційні технології розвитку професійно-особистісних рис студентів у процесі вокальної діяльності (Л. Лабінцева, Ло Чао), формування вокально-мовленнєвої культури вчителя музики (Л. Арутюнова, Л. Дерев'янка, Н. Швець); специфіка опрацювання шкільного репертуару в процесі вокального навчання (Л. Пашкіна), ансамблевої роботи зі школярами (Ван Чжун).

Науковій увазі слугують праці китайських учених, присвячених проблемам вокальної підготовки, в яких висловлюються думки щодо зміщення акценту від техніки виконання на художньо-образну сферу, на почуттєвий чинник розвитку навичок співу (Ван Лей, Лі Дінвей, Пан Найсьєн, Сю Синсяо, Ху Дуньє, Цзінь Нань, Цзінь Телінь, Цзоу Бенчу, Цзоу Чанхай, Цой Сяо Юй, Чен Дін, Чжан Ї, Чжан Йи, Чжан Яньфен, Чжао Дянь Юй та ін.).

Аналіз науково-педагогічної літератури показав, що вокальна проблематика представлена з різних поглядів, які охоплюють явища та тенденції вокальної підготовки в системі музично-педагогічної освіти. Натомість проблема формування культури міжособистісної творчої взаємодії залишилася недостатньо висвітленою в теорії та практиці вокальної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва. У зв'язку з цим, наявні суперечності між: орієнтацією вокальних дисциплін на формування у майбутніх учителів музичного мистецтва спеціальних вокально-виконавських і вокально-педагогічних компетентностей та необхідністю підготовки фахівців із високою культурою міжособистісної творчої взаємодії; визначеністю комунікативних аспектів творчих процесів, розробленістю понять «комунікативна культура», «комунікативна компетентність» і недостатнім теоретичним осмисленням феномена «культура міжособистісної творчої взаємодії»; умовами здійснення вокальної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва та недостатнім науково-методичним супроводом формування у них культури міжособистісної творчої взаємодії.

Зазначені суперечності, актуальність окресленої проблеми, її недостатня теоретична і методична розробленість зумовили вибір теми дисертаційного дослідження «Формування культури міжособистісної творчої взаємодії майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі вокальної підготовки».

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до наукової теми кафедри музичного мистецтва та хореографії «Методологія та методика фахової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва та хореографії в контексті художньо-естетичних інновацій мистецької освіти» (0114U007160), що входить

до тематичного плану науково-дослідних робіт Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського». Тему дисертації затверджено вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (протокол № 5 від 24.11.2016 р.).

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати й експериментально апробувати педагогічні умови формування культури міжособистісної творчої взаємодії майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі вокальної підготовки.

Завдання дослідження:

1. Визначити і науково обґрунтувати сутність і структуру феномена «культура міжособистісної творчої взаємодії майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі вокальної підготовки», уточнити поняття «взаємодія», «міжособистісна взаємодія», «вокальна підготовка».

2. Визначити й обґрунтувати педагогічні умови формування культури міжособистісної творчої взаємодії майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі вокальної підготовки.

3. Виявити критерії, показники та схарактеризувати рівні сформованості культури міжособистісної творчої взаємодії майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі вокальної підготовки.

4. Розробити, науково обґрунтувати й апробувати модель та експериментальну методика формування культури міжособистісної творчої взаємодії майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі вокальної підготовки.

Об'єкт дослідження – процес вокальної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва в педагогічних закладах вищої освіти.

Предмет дослідження – зміст і методика формування культури міжособистісної творчої взаємодії майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі вокальної підготовки.

Гіпотеза дослідження полягає в тому, що процес формування культури міжособистісної творчої взаємодії майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі вокальної підготовки відбудеться ефективно, якщо реалізувати такі педагогічні умови:

- забезпечення фасилітаційного супроводу майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі вокальної підготовки;
- опанування майбутніми вчителями музичного мистецтва основ співтворчості з концертмейстером у процесі вокальної підготовки;
- стимулювання у майбутніх учителів музичного мистецтва потреби у спілкуванні зі слухачькою аудиторією.

Методи дослідження. *Теоретичні:* вивчення, аналіз, узагальнення філософських, психологічних, педагогічних, музичних наукових і методичних джерел із проблеми дослідження з метою визначення стану і теоретичного обґрунтування проблеми формування культури міжособистісної творчої взаємодії майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі вокальної

підготовки; логіко-системний, порівняльний аналіз для виокремлення педагогічних умов і розроблення моделі та експериментальної методики формування культури міжособистісної творчої взаємодії майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі вокальної підготовки. *Емпіричні*: методи опитування (бесіди, анкетування, психолого-педагогічне тестування) студентів використано із метою діагностики рівнів сформованості культури міжособистісної творчої взаємодії; методи експертної оцінки, ранжування, рейтинг – із метою розподілу майбутніх учителів музичного мистецтва за рівнями сформованості культури міжособистісної творчої взаємодії; педагогічний експеримент (діагностувальний і формувальний етапи) – з метою перевірки ефективності визначених педагогічних умов і розробленої моделі та експериментальної методики формування культури міжособистісної творчої взаємодії майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі вокальної підготовки; статистична обробка й інтерпретація результатів експериментальної роботи – для підтвердження вірогідності отриманих даних.

База дослідження. Експериментально-дослідну роботу проведено на базі Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Усього в дослідженні на різних його етапах було задіяно 317 студентів I-IV курсів, 23 викладача закладів вищої освіти.

Наукова новизна дослідження. Уперше визначено і науково обґрунтовано сутність феномена «культура міжособистісної творчої взаємодії майбутніх учителів музичного мистецтва», що формується у процесі вокальної підготовки та об'єктивується як професійна якість, що характеризує внутрішнє прагнення студентів до організації своєї поведінки на основі загальнолюдських норм спілкування і дозволяє встановлювати конструктивний діалог, досягати високого результату творчого самовиявлення у вокально-виконавському та вокально-педагогічному процесах на основі співтворчості з різними їх учасниками; науково обґрунтовано й розроблено структуру означеного конструкту (мотиваційно-цільовий; когнітивно-змістовий; комунікативно-діяльнісний, особистісно-творчий компоненти); визначено й обґрунтовано педагогічні умови формування культури міжособистісної творчої взаємодії майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі вокальної підготовки (забезпечення фасилітаційного супроводу майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі вокальної підготовки; опанування майбутніми вчителями музичного мистецтва основ співтворчості з концертмейстером у процесі вокальної підготовки; стимулювання у майбутніх учителів музичного мистецтва потреби у спілкуванні зі слухачською аудиторією); виявлено критерії сформованості означеного феномена (фахово-інтенціональний, пізнавально-інформаційний, досвідно-комунікативний, творчо-продуктивний) та їх показники; схарактеризовано рівні сформованості культури міжособистісної творчої взаємодії майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі вокальної

підготовки (високий, задовільний і низький). Розроблено й науково обґрунтовано модель формування культури міжособистісної творчої взаємодії майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі вокальної підготовки; уточнено поняття «взаємодія», «міжособистісна взаємодія», «вокальна підготовка»; подальшого розвитку набули теорія і методика професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі вокальної підготовки.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в розробленні методик діагностики і формування культури міжособистісної творчої взаємодії майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі вокальної підготовки, елективного курсу «Основи культури міжособистісної творчої взаємодії майбутніх учителів музичного мистецтва». Матеріали дослідження можуть бути використані в освітньому процесі вищої педагогічної школи, розробленні навчально-методичних рекомендацій, адресатами яких є викладачі і студенти педагогічних закладів вищої освіти, а також педагоги-практики.

Матеріали дослідження впроваджено в освітній процес Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (довідка № 1183/17 від 25.05.18 р.); Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (довідка № 07.10/845 від 30.05.2018 р.), Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка» (довідка № 226/1-н від 08.05.2018 р.).

Достовірність наукових положень і результатів дослідження забезпечено методологічним і теоретичним обґрунтуванням вихідних концептуальних положень; використанням взаємодоповнювальних методів дослідження, адекватних його об'єкту, предметів, меті та завданням; репрезентативністю вибірки учасників експерименту; якісним і кількісним аналізом отриманих результатів; експериментально-дослідною перевіркою висунутої гіпотези.

Апробація результатів дослідження. Основні положення і результати дослідження викладено у формі виступів і доповідей на міжнародних наукових конференціях: «Музична та хореографічна освіта в контексті культурного розвитку суспільства» (Одеса, 2016), «Педагогіка мистецтва і хореографії у контексті інтернаціоналізації професійної освіти» (Мелітополь, 2016), «Теоретико-методологічні аспекти мистецької освіти: здобутки, проблеми та перспективи» (Умань, 2016), «Проблеми та перспективи розвитку науки на початку третього тисячоліття у країнах Європи та Азії» (Переяслав-Хмельницький, 2017), «Стратегії підвищення якості мистецької освіти в контексті змін сучасного соціокультурного простору» (Одеса, 2017), «Мистецький освітній простір у контексті формування сучасної парадигми освіти» (Кропивницький, 2017), «Мистецька освіта в європейському соціокультурному просторі ХХІ століття» (Мукачеве, 2018); на всеукраїнській конференції «Проблеми мистецько-педагогічної освіти: здобутки, реалії та перспективи (Суми, 2018).

Публікації. Результати дослідження відображено в 11 працях, з яких: 5 наукових статей у фахових виданнях України, 1 – у зарубіжному науковому періодичному виданні, 5 апробаційного характеру.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел (321 найменування, із них 32 іноземними мовами) та 13 додатків на 49 сторінках. Загальний обсяг тексту дисертації – 276 сторінок, із них 192 сторінки основного тексту. Робота містить 10 таблиць, 4 рисунка, що обіймають 4 сторінки основного тексту.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність досліджуваної проблеми, окреслено мету, завдання, об'єкт, предмет, гіпотезу, методи дослідження, розкрито його наукову новизну і практичне значення, подано відомості про апробацію та впровадження результатів дисертаційної роботи в практику діяльності закладів вищої освіти.

У **першому розділі** – «**Теоретичні засади формування культури міжособистісної творчої взаємодії майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі вокальної підготовки**» – проаналізовано філософську, психолого-педагогічну, мистецтвознавчу, методичну літературу з проблеми дослідження, визначено роль культури міжособистісної творчої взаємодії в педагогічній теорії і практиці, подано визначення й наукове обґрунтування сутності та структури феномена «культура міжособистісної творчої взаємодії майбутніх учителів музичного мистецтва», уточнено поняття «взаємодія», «міжособистісна взаємодія», «вокальна підготовка», визначено й обґрунтовано педагогічні умови формування культури міжособистісної творчої взаємодії майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі вокальної підготовки.

Осмислення теоретичних засад і дефініцій дало змогу визначити, що найбільш поширеним науковим тлумаченням концепту «культура» є сукупність матеріальних надбань і духовних цінностей людства, які вироблені впродовж його історичного розвитку і втілюються в результатах продуктивної діяльності людини та сприяють духовному самовдосконаленню особистості і загальному прогресу (А. Швейцер). Культура – це антропологічний феномен, який перебуває у сфері морального існування людини (І. Кант); створюється особистістю і є засобом творчого розв'язання найскладніших проблем людського буття (Г. Гегель).

На основі теоретичного аналізу філософських праць встановлено, що в руслі ідей дослідження актуальною є теорія щодо культури міжособистісної взаємодії, яка детермінована глибинними зв'язками особистостей і передбачає досягнення між ними духовної єдності у спільній діяльності (В. Біблер, Л. Губерський, М. Каган, К. Казарьянц, Л. Коган, О. Лосєв, М. Фуко та ін.).

Встановлено, що розвитку теорії взаємовідносин присвячено численні наукові дослідження, в яких означена проблема розглядається з різних позицій. Фундаментальне значення у цьому сенсі мають праці Г. Андреєва, Е. Ільїна, М. Кагана, В. Лабунська, О. Леонтєва, А. Маслоу, В. Мясичева, К. Роджерса

та ін., в яких «взаємодія» розуміється не лише як взаємозалежний обмін діями між людьми, а передусім організація взаємних дій, спрямованих на реалізацію спільної діяльності (Е. Ільїн, М. Каган); як інтерактивний бік спілкування, тобто процес організації спілкування, який водночас із комунікативним складником (процесом обміну інформацією) та перцептивним (сприйняття людьми одне одного) уособлює процес спілкування (Г. Андреева); результат взаємного сприйняття, пізнання, впливу, оцінки, тобто є «певним ідеальним продуктом спільних зусиль» (В. Лабунська). Встановлено, що феномен «міжособистісна взаємодія» пов'язаний зі спілкуванням і діяльністю людини та характеризується єдністю емоційного, гностичного та поведінкового складників взаємовідносин людей, спрямованих на результативну співпрацю.

Поняття «культура міжособистісної взаємодії» у сфері психолого-педагогічних досліджень вживається як синонім до понять «культура спілкування» і «комунікативна культура». Культуру спілкування визначають як складний соціально-психологічний феномен, що передбачає різноманітні матеріальні форми співіснування і взаємодії людей у конкретному соціальному просторі (А. Маслоу). Комунікативну культуру розглядають як компонент культури особистості, що є системою знань, норм, цінностей і способів поведінки, прийнятих у суспільстві, та вміння органічно, природно й невимушено реалізовувати їх у спілкуванні (В. Мясіщев); явище, що супроводжує будь-яку діяльність, а саму діяльність – як необхідну умову для розвитку комунікативної культури (О. Леонт'єв).

Розвиток культури і творення суб'єкта культури ототожнюється із процесом освіти, де культура виступає її змістовим складником, джерелом знань про природу, суспільство, способи діяльності, емоційно-вольового й ціннісного ставлення людини до оточуючих людей, праці та спілкування. Необхідність взаємодії і співпраці в освітньому процесі є підґрунтям успішного розвитку когнітивної, емоційної та поведінкової сфер особистості майбутніх учителів музичного мистецтва. Професійна діяльність учителя музичного мистецтва є особливим видом спілкування, оскільки в процесі його творчої взаємодії з учасниками освітнього процесу формуються і започатковують функціонувати художньо-естетичні канали духовної комунікації, виникає художньо-естетичний діалог між учителем і учнями засобами музичного мистецтва.

Аналіз наукової музично-педагогічної літератури (Ю. Волкова, Я. Жупанова, А. Зайцева, М. Миронова, О. Олексюк, Г. Падалка, І. Риданова, О. Щолокова та ін.) засвідчив, що міжособистісна взаємодія має культуроціннісний характер. Він виявляється в певних ситуаціях педагогічної музичної комунікації (М. Миронова), є динамічною системою цінностей, способів діяльності і професійної поведінки, що забезпечують ефективну взаємодію суб'єктів спілкування в процесі вирішення конкретних музично-педагогічних завдань (Я. Жупанова), під час розв'язання яких формується художньо-комунікативна культура як інтегративна особистісна якість майбутнього вчителя музики, що зумовлює його здатність до встановлення

емоційно-психологічного контакту з учнем у процесі сприймання, оцінювання і творення мистецтва (А. Зайцева).

На основі теоретичних узагальнень виокремлено три основні аспекти розуміння феномена «культура міжособистісної творчої взаємодії»: культурологічний, пов'язаний із характеристикою необхідних змін такого складника культури особистості, як культура світогляду; діяльнісний, який розкриває зміст знань, умінь і навичок, що безпосередньо впливають на діяльність особистості в процесі спілкування; особистісний, який виражає ступінь сформованості особистісних якостей, що забезпечують позитивну взаємодію в процесі співтворчості.

У дослідженні культуру міжособистісної творчої взаємодії майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі вокальної підготовки інтерпретовано як професійну якість, що характеризує внутрішнє прагнення студентів до організації своєї поведінки на основі загальнолюдських норм спілкування і дозволяє встановлювати конструктивний діалог, досягати високого результату творчого самовиявлення у вокально-виконавському та вокально-педагогічному процесах на основі співтворчості з різними їх учасниками. Методом теоретичного моделювання визначено структуру культури міжособистісної творчої взаємодії майбутніх учителів музичного мистецтва, зокрема її компоненти: мотиваційно-цільовий, який передбачає наявність у студентів професійних інтересів щодо культури міжособистісної творчої взаємодії та розуміння значущості цього конструкту для успішності майбутньої професійної діяльності; когнітивно-змістовий, що охоплює низку базових знань загальноприйнятих норм і принципів культури спілкування та творчомунікативних умінь щодо способів вирішення професійних завдань на основі культури міжособистісної творчої взаємодії; комунікативно-діяльнісний, який характеризує здатність майбутнього вчителя музичного мистецтва до визначення загальної стратегії і вибору ефективної тактики професійного спілкування на основі дотримання основ культури міжособистісної творчої взаємодії; особистісно-творчий, що виявляє настанову студентів на розвиток особистісних якостей і професійних вокально-виконавських здатностей, репрезентує спроможність майбутніх учителів музичного мистецтва до коригування власного емоційного стану в процесі співтворчості.

Виявлено й обґрунтовано педагогічні умови формування культури міжособистісної творчої взаємодії майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі вокальної підготовки: забезпечення фасилітаційного супроводу майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі вокальної підготовки; опанування майбутніми вчителями музичного мистецтва основ співтворчості з концертмейстером у процесі вокальної підготовки; стимулювання у майбутніх учителів музичного мистецтва потреби у спілкуванні зі слухацькою аудиторією.

У другому розділі – «Експериментально-дослідна робота з формування культури міжособистісної творчої взаємодії майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі вокальної підготовки» – виявлено

критерії, показники і принципи, схарактеризовано рівні сформованості культури міжособистісної творчої взаємодії майбутніх учителів музичного мистецтва; розроблено, науково обґрунтовано й апробовано модель і експериментальну методику формування культури міжособистісної творчої взаємодії майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі вокальної підготовки; подано результати констатувального та формувального етапів дослідження.

Критеріями сформованості культури міжособистісної творчої взаємодії майбутніх учителів музичного мистецтва виступили: фахово-інтенціональний із показниками: стабільність професійних інтересів майбутніх учителів музичного мистецтва щодо культури міжособистісної творчої взаємодії, прагнення досягти культури міжособистісної творчої взаємодії для успішності професійної діяльності; пізнавально-інформаційний із показниками: обізнаність з прийнятими нормами та принципами культури спілкування, розуміння специфічних особливостей і способів вирішення професійних завдань на основі міжособистісної творчої взаємодії; досвідно-комунікативний із показниками: ансамблеві вміння, пов'язані із відтворенням інформаційно-змістових аспектів міжособистісної творчої взаємодії, побудова загальної стратегії та вибір ефективної тактики міжособистісної взаємодії у процесі співтворчості; творчо-продуктивний із показниками: наявність особистісних якостей і професійних вокально-виконавських здатностей, осягнення власного емоційного стану в процесі співтворчості.

Сформованість культури міжособистісної творчої взаємодії у майбутніх учителів музичного мистецтва визначено за такими діагностичними методиками: мотиваційно-цільовий компонент («Ціннісні орієнтації» М. Рокича, питальник щодо обізнаності особливостей культури міжособистісної творчої взаємодії у контексті професійної діяльності майбутнього вчителя музичного мистецтва); когнітивно-змістовий (вимірювання толерантності В. Магуна, оцінка комунікативних та організаційних здібностей (методика «Коз_1»); комунікативно-діяльнісний (експертна оцінка сформованості ансамблевих умінь майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі вокальної підготовки, метод оцінок співтворчості між студентом і концертмейстером під час вокальних занять); особистісно-творчий («Шкала емоційного відгуку» А. Меграбяна та Н. Епштейна, питальник емоційного інтелекту – ЕМІнем Д. Люсіна).

Відповідно до критеріїв та їх показників було схарактеризовано рівні сформованості культури міжособистісної творчої взаємодії у майбутніх учителів музичного мистецтва (високий (творчий), достатній (репродуктивний), низький (інтуїтивний)).

До високого (творчого) рівня було віднесено студентів, які виявляли стійку мотиваційну спрямованість до формування культури міжособистісної творчої взаємодії. Вони мали достатньо повний обсяг знань щодо морально-етичних норм міжособистісної взаємодії у процесі співтворчості. Майбутнім учителям музичного мистецтвам з високим рівнем сформованості культури

міжособистісної творчої взаємодії була притаманна емоційна відкритість і здатність до співпереживання у спілкуванні з учасниками творчого процесу, наявність активної життєвої позиції на основі етично-комунікативного, толерантного світогляду. Їм була властива здатність до творчого вирішення вокально-виконавських і вокально-педагогічних завдань. У студентів цього рівня була розвинена здатність щодо досконалого втілення змісту художніх образів вокальних творів. Майбутнім учителям музичного мистецтва була притаманна усталена рефлексивна позиція щодо власних якостей та емоційних станів у процесі міжособистісної творчої взаємодії.

Задовільний (репродуктивний) рівень характеризувався наявністю у майбутніх учителів музичного мистецтва позитивних спонукальних мотивів до формування культури міжособистісної творчої взаємодії. Для студентів означеного рівня були притаманні усвідомлені знання щодо морально-етичних норм міжособистісної взаємодії, але недостатні, простежувалися відтворювання взаємин у процесі співтворчості як наслідування. У них був здебільшого адекватний стиль спілкування, але вони не завжди могли встановлювати контакт з учасниками освітнього і творчого процесу на основі толерантного й емпатійного ставлення. При цьому майбутнім учителям музичного мистецтва була властива рефлексивна позиція щодо власних якостей та емоційних станів у процесі міжособистісної творчої взаємодії.

Студенти з низьким (інтуїтивним) рівнем сформованості культури міжособистісної творчої взаємодії характеризувалися невиразним і нестійким характером мотивації до набуття досліджуваного конструкту. Майбутнім учителям музичного мистецтва цього рівня була властива несформованість базових пізнавально-комунікативних знань, недостатня обізнаність щодо етики творчої взаємодії. Здатність до самоконтролю й адекватної самооцінки, прагнення до самовдосконалення на основі міжособистісної творчої взаємодії не були сформовані. Студенти цього рівня характеризувалися низькою спроможністю до регулювання власної поведінки в процесі співтворчості. Здатність до комунікації в означеного контингенту студентів була слабкорозвиненою: вони не вміли встановлювати контакти в процесі міжособистісної творчої взаємодії, успішно вирішувати конфлікти, вести діалог з її учасниками на основі толерантності та емпатії.

Аналіз результатів діагностувального етапу експерименту засвідчив, що високий рівень сформованості культури міжособистісної творчої взаємодії спостерігавсь у 11,4% у майбутніх учителів музичного мистецтва ЕГ та 12,9% респондентів КГ. Задовільний рівень був зафіксований у 17,1% студентів ЕГ і 18,6% – КГ. Низький рівень засвідчили 71,5% майбутніх учителів музичного мистецтва ЕГ і 68,5% – КГ.

На підставі теоретичного дослідження, одержаних на діагностувальному етапі експерименту результатів розроблено модель формування культури міжособистісної творчої взаємодії майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі вокальної підготовки.

У процесі розроблення моделі було враховано принципи, що відображають специфіку проблеми дослідження: індивідуалізації, толерантності, творчої активності та рефлексивності. Ефективність розробленої моделі й експериментальної методики перевірено на професійно-зорієнтованому, інформаційно-аналітичному та творчо-виконавському етапах формувального експерименту (див. рис.).

Метою професійно-зорієнтованого етапу було залучення студентів до опанування вокально-виконавських умінь і навичок. На цьому етапі було впроваджено першу педагогічну умову, а саме – забезпечення фасилітаційного супроводу майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі вокальної підготовки та реалізовано принцип індивідуалізації. Використано такі форми і методи роботи: інтерактивна педагогічна бесіда «Вокально-виконавський полілог», взаємовідвідування занять з постановки голосу, створення ситуації емоційно-чуттєвої настанови щодо звучання співацького голосу («Інтонування емоції»), письмова фіксація образної драматургії вокального твору, етюдно-інтерпретаційні вправи («Яким співаком я хочу стати», «Суперечка з композитором»), аналіз та обговорення виступів співаків щодо їхньої взаємодії з партнерами по сцені.

Метою інформаційно-аналітичного етапу було оволодіння майбутніми вчителями музичного мистецтва знаннями з досліджуваної проблеми, ознайомлення студентів із сутністю проблеми культури міжособистісної творчої взаємодії, її генезою; встановлення міжособистісних відносин між учасниками освітнього процесу на основі культури спілкування, толерантності, емпатії. Цей етап ґрунтувався на принципі толерантності і реалізації такої педагогічної умови, як опанування майбутніми вчителями музичного мистецтва основ співтворчості з концертмейстером у процесі вокальної підготовки. Формами і методами цього етапу виступили: елективний курс «Основи культури міжособистісної творчої взаємодії майбутніх учителів музичного мистецтва», що реалізовувався в межах педагогічної майстерні, командна дискусія «Співак-концертмейстер-слухач», проблемне обговорення вокальних інтерпретацій, круглий стіл «Культура творчої взаємодії», майстер-клас з постановки голосу, гейміфікація, ігрові техніки «Снігова куля», «Самопрезентація», рекомендаційні листи, комунікативні етюди «Хронотоп», «Діалог за лаштунками».

У межах інформаційно-аналітичного етапу особливу увагу було приділено процесу співтворчості концертмейстера і студентів в системі вокальних занять, де студентами усвідомлювалися та опанувувались навички й уміння міжособистісної взаємодії у процесі творчої діяльності, що стали підґрунтям практичного осягнення сутності культури міжособистісної творчої взаємодії майбутнього вчителя музичного мистецтва. Застосовано такі форми і методи роботи: синхронізація елементів музично-виконавського мовлення, звукосмисловий діалог, мапа візуальних повідомлень.

Метою творчо-виконавського етапу була актуалізація вокально-виконавської діяльності майбутніх учителів музичного мистецтва щодо

Рис. Модель формування культури міжособистісної творчої взаємодії майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі вокальної підготовки

формування досліджуваного феномена. Цей етап ґрунтувався на принципах творчої активності та рефлексивності і реалізації такої педагогічної умови як стимулювання у майбутніх учителів музичного мистецтва потреби у спілкуванні зі слухацькою аудиторією. На цьому етапі застосовувалися такі форми і методи: моделювання емоційних станів, творчий тімбілдинг, самоаналіз професійних здатностей, складання індивідуальної концертної програми, «естетична» маніпуляція, техніки художньо-виконавської взаємопідтримки учасників вокально-творчого процесу (емоційної, текстової, інтонаційно-виразової, пантомімічної, артистичної).

На прикінцевому етапі дослідження було проведено контрольні зрізи в експериментальній і контрольній групах з метою визначення ефективності розробленої моделі, експериментальної методики, визначених педагогічних умов і принципів формування культури міжособистісної творчої взаємодії майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі вокальної підготовки (див. табл.).

Таблиця

**Порівняльні результати сформованості
культури міжособистісної творчої взаємодії майбутніх учителів
музичного мистецтва експериментальної та
контрольної груп до і після формувального експерименту**

Рівні												
Групи	До експерименту						Після експерименту					
	Високий рівень		Задовільний рівень		Низький рівень		Високий рівень		Задовільний рівень		Низький рівень	
	абс.	%	абс.	%	абс.	%	абс.	%	абс.	%	абс.	%
ЕГ	8	11,4	12	17,1	50	71,5	12	17,1	48	68,6	10	14,3
КГ	9	12,9	13	18,6	48	68,5	11	15,7	20	28,6	39	55,7

Як видно з таблиці, до формувального етапу експерименту в кожній із груп студентів було зафіксовано майже ідентичні результати щодо рівнів сформованості в них культури міжособистісної творчої взаємодії. Після експериментально-дослідної роботи в експериментальній групі відсоток респондентів, які мали високий рівень культури міжособистісної творчої взаємодії, склав 17,1% (було 11,4%), у контрольній – 15,7% (було 12,9). Задовільного рівня досягли 68,6% (було 17,1%) майбутніх учителів музичного мистецтва експериментальної групи і 28,6% (було 18,6%) – контрольної групи. На низькому рівні було виявлено 14,3% (було 71,5%) респондентів в експериментальній і 55,7% (було 68,5%) – у контрольній групі.

Задля надання об'єктивної оцінки отриманим результатам експерименту було використано метод статистичної обробки даних за критерієм χ^2 (хи-квадрат). У результаті обчислення отримано такі дані: із ймовірністю 95% можна стверджувати, що в результаті формувального експерименту відбулися позитивні зміни в рівнях сформованості культури міжособистісної творчої взаємодії майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі вокальної підготовки в експериментальній групі. У контрольній групі не відбулися значні зміни в рівнях сформованості культури міжособистісної творчої взаємодії майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі вокальної підготовки.

Таким чином, результати формувального експерименту доводять ефективність визначених педагогічних умов, моделі й експериментальної методики формування культури міжособистісної творчої взаємодії майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі вокальної підготовки.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення й наукове вирішення актуальної проблеми формування у майбутніх учителів музичного мистецтва культури міжособистісної творчої взаємодії у процесі вокальної підготовки.

Результати наукового пошуку дали підстави для таких висновків.

1. Розвиток в Україні демократичних процесів актуалізує розроблення проблеми виховання особистості, здатної до конструктивної, соціально позитивної поведінки в різноманітних соціальних контактах. Аналіз психолого-педагогічної літератури і вивчення сучасного стану формування культури міжособистісної творчої взаємодії майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі вокальної підготовки засвідчує об'єктивну потребу в розробленні змісту, педагогічних умов, експериментальної методики і моделі формування цього інтегрального утворення у студентів педагогічних університетів.

2. Уточнено поняття «взаємодія», «міжособистісна взаємодія», «вокальна підготовка». «Взаємодія» розуміється не лише як взаємозалежний обмін діями між людьми, а передусім, як організація взаємних дій, спрямованих на реалізацію спільної діяльності. «Міжособистісна взаємодія» характеризується єдністю емоційного, гностичного та поведінкового складників взаємовідносин людей, спрямованих на результативну співпрацю. «Вокальну підготовку» майбутніх учителів музичного мистецтва представлено як процес формування у них здатності до художньо-педагогічного аналізу вокальних творів та їх виразного сценічного втілення у виконавсько-просвітницькій діяльності.

3. Науково обґрунтовано феномен «культура міжособистісної творчої взаємодії» майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі вокальної підготовки. Його зміст інтерпретується як професійна якість, що характеризує внутрішнє прагнення студентів до організації своєї поведінки на основі загальнолюдських норм спілкування і дозволяє встановлювати конструктивний діалог, досягати високого результату творчого самовиявлення у вокально-виконавському та вокально-педагогічному процесах на основі співтворчості з різними їх учасниками; а структуру складають мотиваційно-цільовий,

когнітивно-змістовий, комунікативно-діяльнісний, особистісно-творчий компоненти.

Мотиваційно-цільовий компонент передбачає наявність у студентів професійних інтересів щодо культури міжособистісної творчої взаємодії та розуміння значущості цього конструкту для успішності майбутньої професійної діяльності; когнітивно-змістовий компонент охоплює низку базових знань загальноприйнятих норм і принципів культури спілкування та творчо-комунікативних умінь щодо способів вирішення професійних завдань на основі культури міжособистісної творчої взаємодії; комунікативно-діяльнісний компонент характеризує здатність майбутнього вчителя музичного мистецтва до визначення загальної стратегії і вибір ефективної тактики професійного спілкування на основі дотримання основ культури міжособистісної творчої взаємодії; особистісно-творчий компонент виявляє установку студентів на розвиток особистісних якостей та професійних вокально-виконавських здатностей і репрезентує спроможність майбутніх фахівців до коригування власного емоційного стану в процесі співтворчості.

4. Визначено й теоретично обґрунтовано педагогічні умови формування культури міжособистісної творчої взаємодії майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі вокальної підготовки: забезпечення фасилітаційного супроводу майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі вокальної підготовки; опанування майбутніми вчителями музичного мистецтва основ співтворчості з концертмейстером у процесі вокальної підготовки; стимулювання у майбутніх учителів музичного мистецтва потреби у спілкуванні зі слухацькою аудиторією.

5. Відповідно до структури культури міжособистісної творчої взаємодії майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі вокальної підготовки розроблено критерії із відповідними показниками – фахово-інтенціональний (який оцінює міру спрямування студентів на процес міжособистісної творчої взаємодії, що передбачає їх усвідомлену ціннісну значущість у встановленні взаємодії з іншими його учасниками); пізнавально-інформаційний (що визначає ступінь оволодіння студентами вокально-професійними знаннями щодо особливостей культури міжособистісної творчої взаємодії); досвідно-комунікативний (який віддзеркалює міру здатності майбутнього вчителя музики до самопрезентації у процесі міжособистісної творчої взаємодії); творчо-продуктивний (що відбиває ступінь сформованості особистісних якостей та емоційних станів студентів, спрямованих на вокально-виконавську творчість, відповідну до норм культури міжособистісної творчої взаємодії). Згідно з визначеними критеріями та показниками було встановлено й схарактеризовано високий (творчий), задовільний (репродуктивний) і низький (інтуїтивний) рівні сформованості культури міжособистісної творчої взаємодії майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі вокальної підготовки.

6. Виявлено принципи, на яких ґрунтується формування культури міжособистісної творчої взаємодії майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі вокальної підготовки: індивідуалізації, толерантності, творчої

активності та рефлексивності. Розроблено, науково-обґрунтовано й апробовано модель та експериментальну методику формування культури міжособистісної творчої взаємодії майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі вокальної підготовки (професійно-зорієнтований, інформаційно-аналітичний і творчо-виконавський етапи). Професійно-зорієнтований етап спрямований на розвиток особистісних якостей і професійних вокально-виконавських здатностей студентів, що забезпечується фасилітативною підтримкою, утворенням естетичних установок щодо академічного звучання співацького голосу, письмовою фіксацією образної драматургії вокального твору, етюдно-інтерпретаційними вправами. Інформаційно-аналітичний етап забезпечив розуміння студентами сутності феномена «культура міжособистісної творчої взаємодії» у контексті вокально-виконавської діяльності завдяки запровадження елективного курсу «Основи культури міжособистісної творчої взаємодії майбутніх учителів музичного мистецтва», командної дискусії «Співак-концертмейстер-слухач», проблемних обговорень вокальних інтерпретацій, круглого столу «Культура творчої взаємодії», гейміфікації, ігрових технік «Снігова куля», «Самопрезентація», комунікативних етюдів «Хронотоп», «Діалог за лаштунками». Творчо-виконавський етап спрямований на формування комунікативно-діяльнісного й особистісно-творчого компонентів культури міжособистісної творчої взаємодії майбутнього вчителя музичного мистецтва в процесі вокальної підготовки, на становлення їхньої професійної самосвідомості. На цьому етапі виявились ефективними вокально-виконавські презентації, творчий тімбілдинг, вокально-виконавська презентація, моделювання емоційних станів, самоаналіз професійних здатностей, складання індивідуальної концертної програми, «естетична» маніпуляція.

Результати прикінцевого етапу дослідження засвідчили кількісні та якісні зміни щодо рівнів сформованості культури міжособистісної творчої взаємодії майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі вокальної підготовки. Серед респондентів експериментальної групи високий (творчий) рівень був властивий 17,1% студентам (у КГ – 15,7%); задовільний (інтуїтивний) рівень – 68,6% (у КГ – 28,6%) майбутніх учителів музичного мистецтва; низький – 14,3% (у КГ – 55,7%). Отже, запропонована модель та експериментальна методика з запровадженням педагогічних умов сприяють формуванню культури міжособистісної творчої взаємодії майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі вокальної підготовки.

Проведене дослідження не вичерпує багатогранності теоретичних і практичних пошуків розв'язання проблеми. Перспективи дослідження вбачаємо у вивченні індивідуально-психологічних факторів, особливостей і специфіки формування культури міжособистісної творчої взаємодії майбутніх учителів музичного мистецтва в умовах магістратури та на етапі післядипломної педагогічної освіти.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ З ТЕМИ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Лай, Сяоцянь (2016). Методичні вектори вокальної підготовки студентів педагогічних університетів. *Актуальні питання мистецької освіти та виховання : збірник наукових праць*, 2(8), 285–292.
2. Лай, Сяоцянь (2017). Культура міжособистісної творчої взаємодії майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі вокальної підготовки. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського*, 4 (117), 40–44.
3. Лай, Сяоцянь (2018). Педагогічні умови формування культури міжособистісної творчої взаємодії у майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі вокальної підготовки. *Педагогічна освіта : теорія і практика*, 24 (1–2018), ч. 2, 92–98.
4. Лай, Сяоцянь (2018). Компонентно-структурний аналіз культури міжособистісної творчої взаємодії майбутніх учителів музичного мистецтва. *Наукові записки. Серія : Педагогічні науки*, 167, 198–202.
5. Лай, Сяоцянь (2018). Критерії, показники та рівні сформованості культури міжособистісної творчої взаємодії майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі вокальної підготовки. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського*, 2 (121), 40–44.
6. Лай, Сяоцянь (2018). Наукові підходи щодо формування культури міжособистісної творчої взаємодії майбутніх учителів музичного мистецтва. *The scientific heritage*, 23, Р. 3. 35–39.
7. Лай, Сяоцянь (2016). Міжособистісна художньо-творча взаємодія співака і концертмейстера як предмет наукового дослідження. *Музична та хореографічна освіта в контексті культурного розвитку суспільства. Матеріали та тези II міжнародної конференції молодих учених та студентів*, 73–76.
8. Лай, Сяоцянь (2017). Орієнтація викладання вокальних дисциплін на вироблення у студентів індивідуального стилю вокально-педагогічної діяльності. *Стратегії підвищення якості мистецької освіти в контексті змін сучасного соціокультурного простору. Матеріали і тези I міжнародної науково-практичної конференції*, 45–48.
9. Лай, Сяоцянь (2017). Культура міжособистісної взаємодії як педагогічна проблема. *Проблеми та перспективи розвитку науки на початку третього тисячоліття у країнах Європи та Азії. XXXV міжнародна науково-практична інтернет-конференція*, 104–107.
10. Лай, Сяоцянь (2017). Формування у студентів умінь складання навчальних програм на основі опанування критеріїв добору вокального репертуару. *Педагогіка мистецтва і хореографії у контексті інтернаціоналізації професійної освіти. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції*, 53–57.
11. Лай, Сяоцянь (2018). Педагогічні принципи формування культури міжособистісної творчої взаємодії майбутніх учителів музичного мистецтва.

Мистецька освіта в європейському соціокультурному просторі ХХІ століття. Матеріали ІІ міжнародної науково-практичної конференції, 123–126.

Анотація

Лай Сяоцянь. Формування культури міжособистісної творчої взаємодії майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі вокальної підготовки. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Міністерство освіти і науки України. – Одеса, 2019.

У дисертації досліджено проблему формування культури міжособистісної творчої взаємодії майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі вокальної підготовки. Визначено й науково обґрунтовано сутність феномена «культура міжособистісної творчої взаємодії» і його структуру (мотиваційно-цільовий, когнітивно-змістовий, комунікативно-діяльнісний та особистісно-творчий компоненти). Виявлено критерії (фахово-інтенціональний, пізнавально-інформаційний, досвідно-комунікативний, творчо-продуктивний) і показники, схарактеризовано рівні сформованості культури міжособистісної творчої взаємодії майбутніх учителів музичного мистецтва (високий (творчий), задовільний (репродуктивний), низький (інтуїтивний)); визначено й обґрунтовано педагогічні умови культури міжособистісної творчої взаємодії майбутніх учителів музичного мистецтва (забезпечення фасилітаційного супроводу майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі вокальної підготовки; опанування майбутніми вчителями музичного мистецтва основ співтворчості з концертмейстером у процесі вокальної підготовки; стимулювання у майбутніх учителів музичного мистецтва потреби у спілкуванні зі слухачською аудиторією). Висвітлено принципи формування культури міжособистісної творчої взаємодії майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі вокальної підготовки: індивідуалізації, толерантності, творчої активності та рефлексивності. Уточнено поняття «взаємодія», «міжособистісна взаємодія», «вокальна підготовка». Розроблено, науково обґрунтовано й апробовано модель і експериментальну методику формування означеного феномена, що здійснюється за етапами: професійно-зорієнтований, інформаційно-аналітичний та творчо-виконавський.

Ключові слова: культура, взаємодія, міжособистісна взаємодія, вокальна підготовка, творчість, культура міжособистісної творчої взаємодії майбутнього вчителя музичного мистецтва, педагогічні умови, принципи, модель формування культури міжособистісної творчої взаємодії.

Аннотация

Лай Сяоцянь. Формирование культуры межличностного творческого взаимодействия будущих учителей музыкального искусства в процессе вокальной подготовки. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – Государственное учреждение «Южноукраинский национальный педагогический университет имени К. Д. Ушинского», Министерство образования и науки Украины. – Одесса, 2019.

В диссертации исследована проблема формирования культуры межличностного творческого взаимодействия будущих учителей музыкального искусства в процессе вокальной подготовки. Определена и научно обоснована сущность феномена «культура межличностного творческого взаимодействия будущих учителей музыкального искусства» и его структура (мотивационно-целевой, когнитивно-содержательный, коммуникативно-деятельностный и личностно-творческий компоненты). Выявлены критерии (профессионально-интенциональных, познавательно-информационный, опытно-коммуникативный, творчески-продуктивный) и показатели, охарактеризованы уровни сформированности культуры межличностного творческого взаимодействия будущих учителей музыкального искусства (высокий (творческий), удовлетворительный (репродуктивный), низкий (интуитивный)); определены и обоснованы педагогические условия культуры межличностного творческого взаимодействия будущих учителей музыкального искусства (обеспечение фасилитативного сопровождения будущих учителей музыкального искусства в процессе вокальной подготовки, освоения будущими учителями музыкального искусства основ сотворчества с концертмейстером в процессе вокальной подготовки, стимулирование у будущих учителей музыкального искусства потребности в общении со слушательской аудиторией). Освещены принципы формирования культуры межличностного творческого взаимодействия будущих учителей музыкального искусства в процессе вокальной подготовки: индивидуализации, толерантности, творческой активности и рефлексивности. Уточнено понятие «взаимодействие», «межличностное взаимодействие», «вокальная подготовка». Разработана, научно обоснована и апробирована модель и методика формирования указанного феномена.

Модель содержала цель, этапы формирования исследуемого конструкта, компоненты, критерии, педагогические условия, принципы средства реализации и результат. В исследовании были выделены три этапа реализации предложенной модели и экспериментальной методики формирования культуры межличностного творческого взаимодействия будущих учителей музыкального искусства: профессионально-ориентированный, информационно-аналитический, творческо-исполнительский. Профессионально-ориентированный этап был направлен на привлечение студентов к овладению вокально-профессиональных умений и навыков. Целью организационно-деятельностного этапа было овладение будущими учителями музыкального искусства знаниями по исследуемой проблеме, ознакомление студентов с сущностью проблемы культуры межличностного творческого взаимодействия, ее генезисом, установление межличностных отношений между участниками

образовательного процесса на основе культуры общения, толерантности, эмпатии. Творческо-исполнительский этап был направлен на актуализацию вокально-исполнительской деятельности будущих учителей музыкального искусства по формированию исследуемого феномена.

Комплексная реализация педагогических условий, модели и экспериментальной методики позволила достичь результата – сформированности культуры межличностного творческого взаимодействия будущих учителей музыкального искусства в процессе вокальной подготовки.

Полученные в процессе экспериментально-опытной работы результаты подтвердили, что разработанные модель, экспериментальная методика с внедрением предложенных педагогических условий и принципов способствуют формированию культуры межличностного творческого взаимодействия будущих учителей музыкального искусства в процессе вокальной подготовки.

Ключевые слова: культура, взаимодействие, межличностное взаимодействие, вокальная подготовка, творчество, культура межличностного творческого взаимодействия будущего учителя музыкального искусства, педагогические условия, принципы, модель формирования культуры межличностного творческого взаимодействия.

Annotation

Lai Xiaogian. Formation of the culture of interpersonal creative interaction of future teachers of musical art in the process of vocal training. – Qualifying scientific work with the rights of the manuscript.

Thesis for the degree of a candidate of pedagogical sciences in specialty 13.00.04 – theory and methods of professional education. – State institution «South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushinsky». – Odessa, 2019.

In the dissertation the problem of formation of the culture of interpersonal creative interaction of future teachers of musical art in the process of vocal training is researched. The essence of the phenomenon “culture of interpersonal creative interaction” and its structure (motivational-target, cognitive, communicative and personal and creative components) are determined and scientifically substantiated. The criteria (professional-intentional, cognitive-informational, experimental-communicative, creative-productive) and indicators are revealed, the levels of formation of the culture of interpersonal creative interaction of future teachers of musical art are highlighted (high (creative), satisfactory (reproductive), low (intuitive)). The pedagogical conditions of the culture of interpersonal creative interaction of future teachers of musical art are substantiated (provision of facilitation of future teachers of musical art in the process of vocational training, mastering by future musical art teachers of the basics of co-creation with the accompanist in the process of vocal training, stimulation of future music teachers need to communicate with the listening audience)/ The principles of forming the culture of interpersonal creative interaction of future teachers of musical art in the process of vocal training: individualization, tolerance, creative activity and reflexivity, the concepts of “interaction”, “interpersonal interaction”, “vocal training” are clarified. A model and

methodology for the formation of this phenomenon have been developed, scientifically substantiated and tested.

Key words: culture, interaction, interpersonal interaction, vocal training, creativity, culture of interpersonal creative interaction of the future teacher of musical art, pedagogical conditions, principles, model of formation of the culture of interpersonal creative interaction.

Підписано до друку 22.03.2019.
Обсяг 0,9 друк. арк. Формат 60x88/19 Зам. № 5078/19.
Наклад 100 прим.

Надруковано у ФОП Бондаренко М. О.
м. Одеса, вул. В. Арнаутська, 60
т. +38 0482 35 79 76

info@aprel.od.ua

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців ДК № 4684 від 13.02.2014 р.